

سند راهبردی توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور

مصوب جلسات ۳۵ و ۴۳ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۰۴ و ۱۳۹۷/۱۰/۱۵ شورای توسعه فرهنگ قرآنی، شماره ابلاغ: ۹۸/۵۰۶/دش تاریخ ابلاغ ۹۸/۱/۲۱

وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِمْ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَى هَؤُلَاءِ وَتَزَوَّنَا
عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ (سوره نحل، آیه ۸۹)

هان ای حوزه‌های علمیه و دانشگاه‌های اهل تحقیق! بپاخیزید و قرآن کریم را از سر جاهلان مُتَنَسِّک و عالمان متهتک که از روی علم و عمد به قرآن و اسلام تاخته و می‌تازند، نجات دهید. ... و شما ای فرزندان برومند اسلام! حوزه‌ها و دانشگاه‌ها را از توجه به شئون قرآن و ابعاد بسیار مختلف آن بیدار کنید. تدریس قرآن در هر رشته‌ای از آن مَحْطاً نظر و مقصد اعلاى خود قرار دهید. (صحیفه امام خمینی (ره)، ج ۲۰، ص ۹۳)

ریشه و پایه و اساس علوم انسانی را در قرآن باید پیدا کرد. یکی از بخش‌های مهم پژوهش قرآنی این است. باید در زمینه‌های گوناگون به نکات و دقائق قرآن توجه کرد و مبانی علوم انسانی را در قرآن کریم جستجو کرد و پیدا کرد. این کار بسیار اساسی و مهمی است. اگر این شد، آن وقت متفکرین و پژوهندگان و صاحب‌نظران در علوم مختلف انسانی می‌توانند بر این پایه و بر این اساس بناهای رفیعی را بنا کنند. البته آن وقت می‌توانند از پیشرفت‌های دیگران، غربی‌ها و کسانی که در علوم انسانی پیشرفت داشتند، استفاده هم بکنند، لکن مبنا باید مبانی قرآنی باشد. (بیانات مقام معظم رهبری مد ظله العالی در دیدار بانوان قرآن‌پژوه در تاریخ ۱۳۸۸/۷/۲۸)

با توکل بر پروردگار متعال و با عزم ملی برای نیل به جامعه متمسک به قرآن و عترت (ع)، زمینه‌سازی تلفیق فرهنگ حوزه و دانشگاه با محوریت قرآن و عترت (ع) و استخراج علوم از قرآن مبتنی بر تبیین اهل بیت علیهم‌السلام و به منظور تحقق اهداف، سیاست‌ها و راهبردهای منشور توسعه فرهنگ قرآنی در حوزه تولید دانش و تربیت نیروی انسانی، اجرایی سازی ماده ۴ قانون برنامه پنجم توسعه کشور و جزء جیم ماده ۳۷ قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور و پشتیبانی از مواد و بندهای مرتبط در نقشه جامع علمی کشور، نقشه مهندسی فرهنگی، سند راهبردی کشور در امور نخبگان و سند دانشگاه اسلامی، شورای توسعه فرهنگ قرآنی در جلسات ۳۵ و ۴۳ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۰۴ و ۱۳۹۷/۱۰/۱۵ شورای توسعه فرهنگ قرآنی، «سند راهبردی توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور» (مصوب جلسه ۲۶ مورخ ۱۳۹۷/۲/۸ کمیسیون توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور) را به شرح زیر به تصویب رساند:

چشم انداز افق ۱۴۰۴: شکل‌گیری جنبش علمی قرآنی در زمینه تربیت نیروی انسانی و تولید دانش در حوزه‌های مختلف الهیات و معارف اسلامی، علوم انسانی و هنر در راستای تأمین نیازهای نظام توسعه فرهنگ قرآنی

اصول حاکم

۱. محوریت نص قرآن و تبیین پیامبر (ص) و اهل‌بیت (ع) در پژوهش و آموزش عالی قرآنی
۲. مسئله‌محوری نظام پژوهش و آموزش عالی قرآنی در جهت رفع نیازهای جامعه
۳. تعامل سازنده کمیسیون توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور با سایر نهادهای سیاستگذار علوم اسلامی، انسانی و هنر
۴. پرهیز از تصدی‌گری دبیرخانه کمیسیون در اجرای اقدامات سند و بهره‌مندی حداکثری از ظرفیت دانشگاه‌ها و حوزه‌های علمیه
۵. اعمال سیاست‌ها و اجرای تصمیمات از طریق ساختارهای رسمی آموزش عالی و پژوهش کشور

اهداف

۱. تحقق شایستگی‌های لازم در فراگیران دوره‌های رسمی و غیررسمی قرآنی برای انجام فعالیت‌های قرآنی و جهت‌دهی به فعالیت‌های علمی و پژوهشی این دوره‌ها برای تأمین نیازهای جامعه بر اساس آموزه‌های قرآنی
۲. قرآن‌محور شدن دروس اولویت‌دار در رشته‌های الهیات و معارف اسلامی و ادبیات عرب و جهت‌دهی به فعالیت‌های علمی و پژوهشی این دوره‌ها برای تأمین نیازهای جامعه بر اساس آموزه‌های قرآنی
۳. جاری‌سازی آموزه‌های قرآنی در برنامه‌های درسی رشته‌های علوم انسانی و هنر و جهت‌دهی به فعالیت‌های علمی و پژوهشی این دوره‌ها برای تأمین نیازهای جامعه بر اساس آموزه‌های قرآنی

راهبردها و اقدامات ملی

راهبرد ملی ۱: استقرار و ارتقای نظام سیاستگذاری، هماهنگی، نظارت و ارزیابی پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور
اقدام‌های ملی:

۱. اصلاح و بهینه‌سازی ساختار و فرایندهای مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور و بستر سازی حقوقی و انگیزشی برای تأمین و ارتقای مستمر نیروی انسانی مرکز جهت ایفای نقش راهبری اجرای سند
۲. طراحی نظام تصمیم‌سازی مشارکتی در جهت بهره‌گیری از نظرات علمی و تجربی صاحب‌نظران
۳. طراحی سازوکارهای برنامه‌ریزی و بودجه‌ریزی عملیاتی و نظارت بر اجرای سند در دبیرخانه کمیسیون
۴. طراحی و استقرار نظام ارزیابی، سطح‌بندی و رتبه‌بندی مراکز و گروه‌های پژوهشی و آموزش عالی قرآنی و دستگاه‌های عضو شورای توسعه فرهنگ قرآنی با مشارکت دانشگاه و حوزه
۵. بازطراحی ضوابط برنامه‌ریزی و گسترش آموزش عالی قرآنی منطبق با نیازهای نظام توسعه فرهنگ قرآنی
۶. طراحی و پیاده‌سازی سازوکارهای گسترش فرهنگ وقف و خیریه و مشارکت مردمی در توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی با اولویت آموزش عالی غیررسمی و پژوهش‌های کاربردی
۷. تدوین و ارائه پیشنهادهای قانونی جهت ایجاد امتیازهای ویژه در قوانین و مقررات پژوهش و آموزش عالی کشور در راستای حمایت از اقدامات تأمین‌کننده نیازهای توسعه فرهنگ قرآنی
۸. طراحی و اجرای برنامه معرفی و ترویج سند و اقدامات آن در سطوح تخصصی و عمومی
۹. استقرار شبکه نظارت اجتماعی خبرگان حوزوی و دانشگاهی نسبت به فعالیت‌های نظام پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور

راهبرد ملی ۲: طراحی و ارتقای برنامه‌های درسی قرآنی نظام آموزش عالی دانشگاهی و حوزوی
اقدام‌های ملی:

۱. نیازسنجی، طراحی و به‌روزرسانی رشته‌های قرآنی دانشگاهی و حوزوی در مقاطع مختلف متناسب با نیازهای نظام توسعه فرهنگ قرآنی با جلب مشارکت حداکثری گروه‌ها و اساتید صاحب‌نظر و اجرای آن
۲. حمایت از تأسیس انجمن علمی مشاغل قرآنی و سایر تشکلهای مورد نیاز در پژوهش و آموزش عالی قرآنی و طراحی سازوکارهای اثرگذاری آنها در برنامه‌های درسی آموزش عالی رسمی و غیررسمی و سایر بخش‌های مقتضی
۳. حمایت از گروه‌های آموزشی رشته‌های الهیات و ادبیات عرب، علوم انسانی و هنر برای بازنگری، تدوین و اجرای برنامه‌ها و واحدهای درسی چندرشته‌ای و بینارشته‌ای قرآنی

۴. استاندارد سازی و ارتقای برنامه‌های درسی آموزش عالی غیررسمی قرآنی با حمایت و همکاری کمیسیون‌های شورای توسعه فرهنگ قرآنی

راهبرد ملی ۳: ارتقای نظام شناسایی، جذب، هدایت و توانمندسازی سرمایه انسانی نظام پژوهش و آموزش عالی قرآنی اقدام‌های ملی:

۱. طراحی و اجرای برنامه‌ها و دوره‌های مجازی دانش‌افزایی و کسب مهارت‌های پژوهشی قرآنی
۲. طراحی و تصویب سازوکارهای تحصیل همزمان دانشجویان رشته‌های مختلف در رشته‌های قرآنی با اولویت مقطع کارشناسی
۳. طراحی و تصویب سازوکارهای تحصیل در دوره‌های فشرده رشته‌های مختلف برای استادان و دانشجویان رشته‌های قرآنی
۴. طراحی و برگزاری جشنواره‌های دوره‌ای نقد و مناظره دانشجویی در موضوعات علمی توسعه فرهنگ قرآنی
۵. هدایت ظرفیت‌های فعال دانشجویی در حوزه قرآن و عترت به سمت فعالیت‌های آموزش عالی و پژوهش قرآنی
۶. طراحی و اجرای برنامه‌های فرهنگ‌سازی قرآنی در جامعه دانشگاهی و حوزوی کشور
۷. شناسایی نخبگان و نهادهای قرآنی دانشگاهی و حوزوی جهان و ایجاد و تقویت شبکه همکاری آنان از طریق تعریف و اجرای دوره‌های آموزشی و طرح‌های پژوهشی مشترک، تبادل استاد، دانشجوی و طلبه در قالب طرح جامع تعاملات علمی بین‌المللی قرآنی

راهبرد ملی ۴: توسعه مطالعات و رویدادهای علمی و پژوهشی تأمین‌کننده دانش فرهنگ‌سازی و نظام‌سازی قرآنی اقدام‌های ملی:

۱. تعیین و اعلام اولویت‌های پژوهشی نظام توسعه فرهنگ قرآنی به صورت دوره‌ای با مشارکت صاحب‌نظران، دستگاه‌ها و گروه‌های ذی‌ربط
۲. اجرای «شیوه‌نامه حمایت از پایان‌نامه‌ها و رساله‌های قرآنی دانشجویان و طلاب» و ترویج موارد برتر
۳. طراحی الگوی ساماندهی، ارتقا و ارزشیابی نیازمحور مقالات، نشریات و رویدادهای علمی قرآنی و حمایت از اجرای آن
۴. حمایت از گروه‌ها و انجمن‌های علمی رشته‌های مختلف دانشگاهی و حوزوی جهت برگزاری رویدادهای علمی قرآنی (سخنرانی، نشست، مناظره، همایش، کرسی‌های نقد و بررسی و نظریه‌پردازی)
۵. تعریف و اجرای طرح‌های مشترک پژوهشی قرآنی میان پژوهشگران داخلی و خارجی به‌ویژه کشورهای جهان اسلام
۶. طراحی و اجرای جایزه منشور توسعه فرهنگ قرآنی در حوزه پژوهش و آموزش عالی
۷. فعال‌سازی ظرفیت جشنواره‌های علمی مختلف در حمایت از پژوهش‌های میان‌رشته‌ای قرآنی
۸. اجرای «آیین‌نامه حمایت از تعاملات علمی بین‌المللی قرآنی»
۹. حمایت از پژوهش‌های قرآنی در راستای ارتقای قرآن‌محور نظام‌های تبلیغات دینی و تعلیم و تربیت

راهبرد ملی ۵: توسعه فضا، تجهیزات و فناوری‌های مورد نیاز توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی اقدام‌های ملی:

۱. حمایت از توسعه کیفی و به‌روزرسانی مأموریت گروه‌ها، مؤسسات پژوهشی و آموزش عالی قرآنی متناسب با ظرفیت‌های موجود و نیازهای نظام توسعه فرهنگ قرآنی
۲. حمایت از افراد و گروه‌های مستعد جهت تأسیس مراکز رشد، کارورزی، پارک‌های علم و فناوری و مؤسسات دانش‌بنیان در جهت تولید آثار و محصولات قرآنی
۳. راه‌اندازی سامانه جامع نظام پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور با زیرسامانه‌های لازم برای اجرای اقدامات سند

چارچوب نهادی و الزامات اجرایی سند

۱. مسئولیت سیاست‌گذاری کلان و ارزیابی و نظارت راهبردی بر اجرای سند و تصویب اقدامات جدید پیشنهادی کمیسیون بر عهده شورای توسعه فرهنگ قرآنی است.
۲. مسئولیت برنامه‌ریزی و هماهنگی، نظارت و ارزیابی عملیاتی و تدوین و تصویب سیاست‌های اجرایی، بر عهده کمیسیون توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور است.
۳. کارگروه‌های تخصصی کمیسیون مسئولیت نظارت و ارزیابی برنامه‌های اجرا شده توسط دستگاه‌های اجرایی را در چارچوب این سند برعهده دارند و دستگاه‌های مشارکت‌کننده موظفند در دوره‌های یک ساله، نتایج حاصل از اجرای برنامه‌ها را به کمیسیون گزارش کنند.
۴. کلیه دستگاه‌های دولتی و نهادهای عمومی و همچنین مؤسسات و نهادهای مردمی مورد حمایت، موظف به همکاری با دبیرخانه کمیسیون تخصصی در اجرای سند می‌باشند.
۵. مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی به عنوان دبیرخانه کمیسیون موظف است پس از تصویب سند، با تشکیل کمیته راهبری اجرای سند، جزئیات اقدام‌های ملی منتخب را به تدریج در قالب شناسنامه اقدام شامل: تعیین دستگاه‌های همکار، افق زمانی، اهداف کمی، شاخص‌های عملکردی، الزامات و سایر توضیحات مورد نیاز اقدام، با همکاری دستگاه‌های مربوط تدوین کند. شناسنامه‌های اقدام پس از تصویب در کمیسیون، با امضای رئیس کمیسیون، به دستگاه‌های ذی‌ربط ابلاغ می‌شود.
۶. مسئولیت بررسی برنامه‌های حوزه پژوهش و آموزش عالی قرآنی دستگاه‌ها و نهادهای مختلف دولتی، عمومی و مردمی برای استفاده از اعتبارات اجرای منشور توسعه فرهنگ قرآنی و نظارت عام و مرحله‌ای بر اجرای آن، بر عهده کمیسیون است.
۷. کمیسیون موظف است گزارش سالانه و وضعیت پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور را به شورای توسعه فرهنگ قرآنی ارائه نماید.
۸. کلیه اقدامات مربوط به اجرای سند در حوزه‌های علمی با مدیریت و نظارت شورای هماهنگی و گسترش فعالیت‌های قرآنی حوزه‌های علمی در چارچوب مصوبات کمیسیون توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور انجام می‌شود.
۹. به منظور تحقق اهداف مصوب آموزش عمومی قرآن کشور در جامعه دانشگاهی و حوزوی و فضا سازی فرهنگی برای انس با قرآن و تدبیر در آن، اقدامات فرهنگ سازی قرآنی و شناسنامه اقدامات مربوطه بر اساس سند راهبردی توسعه آموزش عمومی قرآن و سند راهبردی توسعه فعالیت‌های تبلیغی ترویجی قرآنی کشور و با هماهنگی و تأمین اعتبار کمیسیون‌های مربوطه، در شورای هماهنگی فعالیت‌های قرآنی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی (موضوع مصوبه جلسه ۵۷۵ مورخ ۱۳۸۴/۱۰/۶ شورای عالی انقلاب فرهنگی) و شورای هماهنگی و گسترش فعالیت‌های قرآنی حوزه‌های علمی تصویب و توسط نهادهای دانشگاهی و حوزوی اجرا می‌شود.

سند راهبردی توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور (مصوب جلسه ۲۶ کمیسیون توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور مورخ ۱۳۹۷/۲/۸) مشتمل بر ۵ اصل، ۳ هدف، ۵ راهبرد و ۳۲ اقدام ملی در جلسات ۳۵ و ۴۳ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۰۴ و ۱۳۹۷/۱۰/۱۵ شورای توسعه فرهنگ قرآنی، به تصویب رسید و از تاریخ ابلاغ لازم‌الاجرا است. سند در پایان سال سوم اجرا، با توجه به بازخوردها و اقتضات اجرا و نیازهای جدید، بازنگری خواهد شد.